

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОСТОРОВО - КЛАСТЕРНИЙ БІЗНЕС

УДК 69.003:332.834

ВРАХУВАННЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Божанова В.Ю., д.е.н.

Левченко Т.О.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпропетровськ
В роботі була поставлена мета врахувати чинники впливу на ефективність управління ресурсним потенціалом будівельних підприємств в умовах економічної кризи. Розкрито особливості реалізації ресурсного потенціалу в умовах зміни внутрішнього та зовнішнього середовища будівельного підприємства. Визначено структуру сукупного ресурсного потенціалу будівельного підприємства. Розглянуто склад і характеристика ресурсного потенціалу будівельного підприємства, необхідність наявності матеріально-технічного забезпечення з метою подальшого виконання планів по виробництву будівельно-монтажних робіт, зниження собівартості і зростання рентабельності. Сформульовано методичні підходи щодо визначення впливу на ефективність управління ресурсним потенціалом будівельних підприємств в умовах економічної кризи. Розроблена типологія елементів ресурсного потенціалу для цілей управління сталим економічним розвитком будівельного підприємства. Запропонована поетапна оцінка конкурентоспроможності ресурсного потенціалу будівельного підприємства.

Ключові слова: будівельне підприємство, ефективність діяльності, рентабельність, ресурси, ресурсний потенціал, управління потенціалом будівельного підприємства.

УДК 69.003:332.834

CONSIDERING FACTORS AFFECTING PERFORMANCE MANAGEMENT RESOURCE POTENTIAL CONSTRUCTION ENTERPRISES IN THE ECONOMIC CRISIS

Bozhanova V., Dr. Of Econ.Sc.

Levchenko T.

Dnipropetrovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture, Dnipropetrovsk
The paper aimed at taking into account factors of influence on the effectiveness of management of resource potential of construction companies in the conditions of economic crisis. There have been revealed the peculiarities of realization of potential in the changing internal and external environment of the construction company. The structure of the total resource potential of the construction company has been

determined. There have been considered composition and characteristics of the resource potential of the construction company as well as the need for logistical support for further implementation of the plans of production of construction works, reducing costs and increasing profitability. Methodical approaches to exploring the impact on the effectiveness of management of resource potential of construction companies in the conditions of economic crisis have been formulated. There has been developed a typology of resource potential elements for managing of sustainable economic development of a construction company. There has been proposed step-by-step assessment of competitiveness of resource potential of a construction company.

Keywords: construction company, efficiency of activity, profitability, resources, resource potential, management of resource potential of construction company.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день ситуація на будівельному ринку не є привабливою для вкладання інвестицій. Як відомо, в докризовий період будівельний бізнес в Україні був одним з найбільш рентабельних. З приходом економічної кризи на будівельному ринку почалася затяжна стагнація через те, що ринок вкрай чутливий до економічних та політичних змін, умови господарювання не визначені та пов'язані з великим ризиком.

Подальший соціально-економічний розвиток України можливий за умов розширення внутрішнього ринку і підвищення конкурентоспроможності національної економіки, її окремих виробництв і областей. Одним з пріоритетних напрямків такого розвитку країни є будівництво, яке зараз має велике значення в світовій економіці. Україна має всі об'єктивні передумови, щоб стати однією з розвинених будівельних держав світу. Адже на сьогоднішній день частка будівельних підприємств складає 7,2% від загальної кількості підприємств країни.

Аналіз останніх наукових досліджень. В 1991 році вступив в силу закон України «Про інвестиційну діяльність» [1], багато нормативних актів регулюють інвестування сфери житлового будівництва. Достатньо уваги в законодавчій сфері та науковій діяльності приділено механізмам доступності житла для населення. В свою чергу будівельні організації на власне розуміння формують свої стратегії розвитку під впливом факторів ринкового середовища. Але в Україні на практиці склались такі умови, що на теперішній час інвестиційна діяльність в будівництві стримується безліччю факторів впливу.

Багато наукових закордонних та вітчизняних досліджень присвячено питанням формування стратегії конкурентоспроможного розвитку підприємств в ринкових умовах, серед яких автори: Аакер Д., Ансофф І., Залунін В.Ф., Пивоваров С.Е., Ламбен Ж.-Ж., Томпсон А.А., Стрикленд А. Дж. [2, 3, 8, 10, 11]. Серед провідних фахівців, наукові труди яких присвячено інвестуванню національної економіки та інвестуванню в житловій сфері можна відзначити: Дука А.П., Кушмаєва В.В., Федоренко В.Г. [6, 12, 13] та інших.

Але не достатньо уваги приділено особливостям впливу на ефективність використання ресурсного потенціалу будівельних підприємств в умовах економічної кризи. В наслідок цього, доцільно було б виявити проблеми та напрямки підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємств з метою сприяння соціально-економічного розвитку України. Виходячи з цього, в даній науковій роботі поставлена наступна мета.

Мета роботи – врахувати чинники впливу на ефективність управління ресурсним потенціалом будівельних підприємств в умовах економічної кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку, коли функціонування зовнішнього середовища значно ускладнилося, проблема сталого розвитку підприємства не тільки не втратила значимість, але придбала нові аспекти в своєму розвитку. Однією з ключових проблем будівельних підприємств в умовах конкурентоспроможності є забезпечення необхідного рівня ресурсного потенціалу, структура і виробничі характеристики якого відповідали б необхідним вимогам в умовах швидкого науково-технічного розвитку.

Ресурсний потенціал будівельного підприємства-це сукупність накопичених ресурсів господарюючого суб'єкта, що характеризують можливості системи по здійсненню цілеспрямованої діяльності з урахуванням впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища [3]. Ресурсний потенціал необхідний для оцінки можливостей майбутнього розвитку, оскільки враховує напрямки розширення, поповнення і відтворення джерел ресурсів.

Ресурси будівельного підприємства являють собою упорядковану сукупність потенційних можливостей підприємства, при використанні яких забезпечується реалізація основних функцій підприємства. Склад

ресурсного потенціалу будівельного підприємства являє собою сукупність: майнового, фінансового, кадрового, організаційно-технічного потенціалів, а також потенціал зовнішнього середовища, який має суттєвий вплив на загальний потенціал підприємства (кон'юнктура ринку регіону; ступінь впливу держави на розвиток будівельної галузі шляхом здійснення інвестиційної, податкової, антимонопольної політики; рівень платоспроможності попиту в регіоні на будівельну продукцію; ступінь доступності будівельних організацій до ресурсів; ступінь успішної адаптації підприємства до чинників, що впливають зовнішнього середовища; вимоги зовнішнього середовища з боку споживачів і держави в задоволенні підприємством суспільних потреб та потреб інвесторів та ін.)

Первинним завданням дослідження будівельного підприємства є визначення необхідного рівня його ресурсного потенціалу, що дозволяє оцінити:

- фактичний рівень ресурсного потенціалу сукупності досліджуваних підприємств;
- наявний потенціал стабільного функціонування з урахуванням виявлених резервів стабілізації і зростання ресурсного потенціалу будівельного підприємства;
- можливості в подальшому функціонування в умовах нестабільного економічного середовища.

Всю сукупність ресурсів будівельних підприємств, що впливають на формування, використання і управління їх потенціалом, можна розділити на складові: майновий, фінансовий, кадровий та організаційно-технічний потенціал, як прояв відповідних видів економічних ресурсів. На основі аналізу внутрішнього середовища досліджуваних будівельних підприємств можна встановити склад ресурсного потенціалу.

Таким чином, ресурси будівельного підприємства являють собою упорядковану сукупність його можливостей, при використанні яких забезпечується реалізація його основних функцій. Наявність ресурсів, їх якісний і кількісний склад багато в чому визначають вибір і ефективність реалізації стратегії розвитку потенціалу будівельного підприємства. Недолік або відсутність окремих елементів ресурсного потенціалу свідчить про необхідність їх нарощування і розвитку.

Виділені складові ресурсного потенціалу будівельного підприємства можуть бути основою для вибору економічних критеріїв, що визначають поточний стан підприємства і його стартові можливості. Також необхідно розглянути інформаційні потоки, нормативно-правові методи управління, технологію управління, управлінські рішення при виявленні зв'язків цих компонентів між собою і зовнішнім середовищем і об'єднати їх в єдину систему. В таблиці 1 наведено типологія елементів ресурсного потенціалу для цілей управління сталим економічним розвитком будівельного підприємства.

Таблиця 1 - Типологія елементів ресурсного потенціалу для цілей управління сталим економічним розвитком будівельного підприємства

Ключові елементи	Виробничий потенціал	Кадровий потенціал	Фінансовий потенціал	Ринковий потенціал	Потенціал організації та інновацій
Авторська трактовка змісту	Відображає можливості використання промислової бази, які дозволяють виробляти продукцію	Відображає можливості використання знань, вмінь, таланту персоналу в поєднанні з виробничими можливостями	Відображає можливості залучати ресурси певного складу, вартості та якості, ефективність їх використання	Відображає сукупність можливостей формування попиту і пропозиції для ефективної діяльності на ринку	Відображає можливості використовувати організаційну структуру і культуру для досягнення цілей
Стрижневі елементи	Технології, патенти і ліцензії, виробничий досвід і його носії	Управлінська команда, компетенції знання персоналу і т.д.	Відносини з банками і податковими органами, рейтинг кредитоспроможності	Відносини з клієнтами, привабливість продукції, ринкова інформація	Організаційне ядро (місія та культура)
Периферійні елементи	Майновий комплекс виробництва та інфраструктура, перспектививипуску продукції	Повноваження і відповідальність працівників, структура персоналу, фонд оплати праці	Дебіторська та кредиторська заборгованість, грошовий оборот, резерви фінансів	Ринкові позиції і сегменти, торгова марка, стимулювання продажів	Організаційна структура
Зміст моніторингу	Оцінка стану виробничих потужностей, зносу обладнання, ступеня завантаження; шляхів модифікації	Оцінка рівня підготовки персоналу, рівня виробничої дисципліни, аналіз виконання обов'язків	Оцінка результативності, поточної платоспроможності і фінансової стійкості, динаміки показників фінансових звітів	Позиційний аналіз, аналіз сегментів ринку, аналіз конкуренції, оцінка факторів попиту	Аналіз місії і цілей, стратегій, орг.структура, аналіз організаційної культури

Розроблено авторами

З урахуванням результатів попередніх оцінок визначаються ресурсні можливості для збереження підприємства як діючого, тобто одержує періодичні доходи від реалізації готової продукції. При аналізі достатності ресурсів, для збереження підприємства як діючого, розраховується сума ресурсів, зменшення якої загрожує руйнування промислового підприємства. Вона визначається як мінімально необхідна сума ресурсів для ведення виробництва, яке забезпечить продаж продукції на рівні безбитковості. Натомість решта активи можуть бути спрямовані для накопичення в фонд реструктуризації боргів, а також на інвестиції в виробництво. Збереження діючих виробництв і поліпшення економічного становища промислових підприємств в довгостроковій перспективі багато в чому пов'язане зі станом виробничого і кадрового потенціалу.

Етапи моніторингу ресурсного потенціалу будівельного підприємства

1. Достатність ресурсів для погашення зобов'язань ($ДР_{п}$):

$$ДР_{п} = \frac{\sum A_{факт}}{\sum БЗ_{терм}}, \quad (1)$$

де: $A_{факт}$ – фактичний розмір активів за ринковою вартістю; $БЗ_{терм}$ – розмір боргових термінових зобов'язань.

Якщо $ДР_{п} > 1$ – рекомендовано оздоровлення підприємства; якщо $ДР_{п} < 1$ - рекомендована ліквідація підприємства.

2. Достатність ресурсів для збереження підприємства як чинного бізнесу ($ДР_3$):

$$ДР_3 = \sum МР_{оз} + МР_{мз} + МР_{га} + МР_a, \quad (2)$$

звідси:

$$МР_{оз} = \frac{OB_{пл}}{\Phi B_{пл}}, \quad (3)$$

$$МР_{мз} = \frac{OB_{пл}}{MB_{пл}}, \quad (4)$$

$$МР_{га} = \frac{OB_{пл}}{B_{плга}}, \quad (5)$$

де: $МР_{оз}$ – мінімальний розмір основних засобів; $МР_{мз}$ – мінімальний розмір матеріальних засобів; $МР_{га}$ – мінімальний розмір грошових активів; $МР_a$ – мінімальний розмір інших активів; $OB_{пл}$ – плановий обсяг виробництва, який забезпечує безбитковість підприємства; $\Phi B_{пл}$ – планова фондівдача; $MB_{пл}$ – планова матеріалівдача; $B_{плга}$ – планова видача грошових активів.

Якщо: $ДР_3 > 1$ - є можливість зберегти бізнес; якщо $ДР_3 < 1$, то доцільно продаж активів.

3. Достатність ресурсів для підтримки стратегічної стійкості ($ДР_{сс}$):

$$ДР_{cc} = C_{вкдз} - A_n - МР_{мз} , \quad (6)$$

де: $C_{вкдз}$ – сума власного капіталу та довгострокових зобов'язань; A_n – розмір необоротних активів.

Якщо $ДР_{cc} > 0$ - підприємство стратегічно стійке; якщо $ДР_{cc} < 0$ - є фактори нестійкості.

Стадія ділового економічного циклу підприємства. Визначальними діловою активність будівельного підприємства є його ресурсне забезпечення та стадія ділового економічного циклу. Діловий цикл, що відображає періоди підйому або спаду економіки в цілому, впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства і визначається наступними факторами:

- тенденціями споживчих очікувань і споживчих витрат;
- скороченням або збільшенням грошової маси;
- підвищенням або зниженням податкових ставок;
- накопиченням або ліквідацією матеріальних запасів на підприємстві;
- програмою інвестицій в нові виробничі потужності і обладнання.

При дослідженні об'єкта в рамках управління конкурентоспроможністю будівельних підприємств розрізнені процеси і функції управління можуть бути об'єднані в єдину систему цілеспрямованих і безперервно реалізуються управлінських впливів, що, в свою чергу, може послужити основою для розробки методичних основ оцінки ресурсного потенціалу будівельного підприємства. Останнє дозволить приймати управлінські рішення щодо оцінки фактичного стану і використання ресурсів підприємства в умовах мінливої економічної ситуації.

Принцип запропонованих методичних основ оцінки ресурсного потенціалу будівельного підприємства полягає в розрахунку однозначної кількісної оцінки із застосуванням таксонометричного методу, що показує ступінь відхилення показників реальної організації від еталонної. Даний підхід пропонується виходячи з того, що не завжди існує можливість збору необхідної фінансово-економічної інформації про потенціал підприємства. Проте, спостерігаючи за кон'юнктурою ринку і фінансово-господарською діяльністю будівельного підприємства, можна виділити найбільш значущі стандарти, виходячи з таких обмежень і умов:

- використовувати тільки показники, які є в усіх видах звітності будівельного підприємства;
- кількість використовуваних показників повинно бути обмежено.

Етапи оцінки ресурсного потенціалу. Оцінку конкурентоспроможності ресурсного потенціалу будівельного підприємства можна представити у вигляді трьох етапів.

Перший етап: збір фінансово-економічної інформації про стан будівельного підприємства; визначення основних цілей підприємства, вихідних і кінцевих характеристик фінансово-господарської діяльності.

Другий етап: розрахунок фактичного рівня конкурентоспроможності підприємства через складові ресурсного потенціалу. Для цього необхідно вирішити такі основні завдання:

- вибір комплексу показників для кожної категорії складових потенціалу будівельного підприємства, що дозволяють найбільш повно відобразити їх поточний стан;
- побудова компактною моделі фактичного стану будівельного підприємства;
- визначення системи контрольних показників;
- встановлення рекомендованих значень контрольних показників (максимально або мінімально допустимі) для кожної категорії складових потенціалів, тобто, побудова умовної еталонної моделі. Необхідність її побудови викликана тим, що розраховані коефіцієнти самі по собі несуть незначну смислове навантаження і необхідно порівняння значень коефіцієнтів зі значеннями якихось «зовнішніх» показників, яким і виступають встановлені нормативи;
- вимір індивідуального рівня ресурсного потенціалу будівельних підприємств по кожній з прийнятих для порівняння груп.

Третій етап:

- аналіз рівня використання ресурсного потенціалу досліджуваних будівельних підприємств;
- виявлення резервів і втрат ресурсного потенціалу будівельних підприємств;
- оцінка ефективності сформованої системи управління ресурсним потенціалом підприємства.

Кінцевим підсумком представлених пропозицій є виникнення конкретного позитивного економічного ефекту, а саме:

- підвищення коефіцієнта придатності, оновлення основних засобів, зниження матеріальних витрат на виробництво і реалізацію продукції;
- зростання виручки, зниження собівартості будівельної продукції;
- зниження плинності кадрів, зростання коефіцієнта сталості складу, зростання продуктивності праці;
- підвищення кваліфікації персоналу;
- підвищення ритмічності будівельних процесів і рівня спеціалізації виробництва.

Висновки. Таким чином в статті виконано аналіз чинників впливу на ефективність управління ресурсним потенціалом будівельних підприємств в умовах економічної кризи. Сформульовано методичні підходи щодо впливу на ефективність управління ресурсним потенціалом будівельних підприємств в умовах економічної кризи. Також розроблена типологія елементів ресурсного потенціалу для цілей управління сталим економічним розвитком будівельного підприємства. В подальших наукових розробках авторами планується розробити та запропонувати практичні рекомендації щодо обґрунтування впливу на управління ресурсним потенціалом будівельних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України про інвестиційну діяльність: Від 18 вересня 1991р., №1560-ХІІ / Україна. Закон // Відомості Верховної Ради. – 1991. - № 47. - стор. 1351 – 1359.
2. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление / Пер. с англ. Под ред Ю. Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2002. – 544 с.
3. Ансофф І. Стратегическое управление: Сокр. пер. с англ. / Научн. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
4. Божанова В.Ю. Определение привлекательной зоны для инвестирования в строительство жилья / В.Ю. Божанова // Комунальне господарство міст: Науково-технічний збірник. – Вип. 92. – Харків, 2010. – С. 79 - 89.
5. Божанова В.Ю. Підвищення інвестиційної привабливості житлового будівництва: теорія, методологія, практика / В.Ю. Божанова // - Київ: ДКС Центр, 2011. - 274 с.
6. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. посіб / А.П. Дука // 2-е вид. - К.: Каравела, 2008. – 432с.
7. Залунин В.Ф. Стратегия и тактика строительной фирмы в условиях рынка / В.Ф. Залунин // Днепропетровск: Придніпровський науковий вісник, 1998.- 240с.
8. Ламбен Жан-Жак. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива: Пер. с франц. – СПб.: Наука, 1996. – 589 с.
9. Томпсон А. А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов / Пер. с англ. под ред. Л. Г. Зайцева, М.И. Соколовой. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
10. Федоренко В.Г. Інвестування національної економіки / В.Г.Федоренко // Київ: «Алерта», 2011. – 295с.
11. Кушмаєва В.В. Концептуальні засади державного управління інвестиційними процесами / В.В. Кушмаєва // Інвестиції: практика та досвід: науково-практичний журнал. – 2013. - № 5. – С. 4 – 9.